

Dr. Szana Sándor: Agrárpolitika és szociálpolitika.

A magyar birtokpolitikának egyik sarkalatos hibája a birtokok helytelen eloszlása. Tapasztalati tény, hogy minél egyenletesebb valahol a birtok-eloszlás, annál sűrűbb a népesség. Az út, mely e célhoz vezet: szaporítani a kisbirtokos elemet. A német statisztikában az a törvényszerűség jut kifejezésre, hogy minél kisebb a birtokkategória, annál több rajta a kereső népesség, annál több az eltarthatók száma, annál sűrűbb tehát a népesség. Ugyanezt a szabályosságot és törvényszerűséget lehet megállapítani az angol birtokmegoszlásnál is. Ha pedig a magyar birodalmat nézzük, itt is azt találjuk, hogy 1000 hektár szántóföldre eső lakosság azokban a megyékben, amelyekben 50%-nál nagyobb területet foglal el a nagybirtok, a latifundium és pedig például Fejérmegyében, ahol a nagybirtok 63%-ot foglal el a területtől, 81; Somogy megyében, ahol az már csak 58%-ot foglal el, esik 104; Biharmegyében, ahol csak 50%-ot foglal el, 120 és Zemplénben, ahol az szintén 50%-ra terjed, esik 134 lélek 1009 hektár szántóföldre. Azokban a megyékben, ahol nagybirtokok nincsenek, a népsűrűség sokkal nagyobb. Brassóban a nagybirtok csak 2.4%-át foglalja el a területnek és a lakoságnak 1000 hektár szántóra eső száma 247. Beszterce-Naszódban, ahol csak 3.7% a nagybirtok, esik 170 lelek, Széchenyben, ahol 3.9%, esik 262; Udvarhelyen, ahol 7.6%, esik 158, vagyis azokban a vármegyékben, ahol a latifundiumok a területnek 50%-nál nagyobb részét foglalják el, a lakosság száma 1000 hektáronként 81-134-ig emelkedik, ahol pedig alig van nagybirtok, azokban a megyékben 138-247-ig.

Az a kérdés, hogy kell-e állami eszközökkel, vagyis kell-e birtokpolitikával szaporítani a kisbirtokos elemet. Vannak, akik a kisbirtokot radikális eszközökkel akarják szaporítani, azonban e tekintetben nem tehetjük magunkévá a radikálisabb felfogást, mert bizonyos birtokelaprózódás az országban már a háború előtt is folyt és kilátás van arra, hogy a háború után is fog folyni, esetleg még nagyobb mértékben, mint a háború előtt. 1900-1910-ig! a 0.5 hektár terjedelmű törpebirtokok száma az országban jóformán változatlan maradt, alig szaporodott, ami egészséges tünet is volt, mert amilyen károsak az óriási kiterjedésű latifundiumok, éppoly kevéssé hasznot hajtó a törpebirtok terjedése. A század [első] évtizedes birtokpolitikájának legegészségesebb tünete az, hogy a 10-100 holdig terjedő birtokkategória emelkedett. Az 5-100 holdra menő birtokoknak száma 1900-ban volt 1,079.000, 1910-ben ez a szám 216 ezerrel szaporodott, tehát 1,295.000-re emelkedett, de ez a szaporodás mégsem teljesen kielégítő, mert ugyanezen idő alatt a lakosság száma is emelkedett, még pedig 1,632.000-rel, úgy, hogy még mindig 1.4 millió ember maradt az új szaporulatból birtok nélkül. Minden kategória túltengése káros befolyású a többi kategóriákra nézve és mivel a jelenlegi helyzet Magyarországon abban áll, hogy a latifundiális birtok javára van ez az eltolódás, szükséges az állami birtokpolitika, nehogy az aránytalanságok túlnagy mértéket öltsenek.

A birtokpolitikával kapcsolatban meg kell említeni még a magyarságnak a szerepét is a birtokpolitika terén. A mai helyzet, sajnos, abban a körülményben csúcsosodik ki, hogy a magyarság aránya nem üti meg azt a százalékot, amelyet meg kellene ütnie és amely megfelelné annak a relatív számnak, amely a népességben fennáll a magyarságra nézve.

A magyar lakosság Magyarországon a népesség 54.5%-a, a nemzetiségi lakosság pedig 45.5 %. Ezzel szemben 1913-ban a választói törvényhez csatolt statisztikai melléklet alapján konstatálható, hogy a birtokosságban viszont a magyarság aránya csak 40%, holott a nemzetiségek aránya 59%. A magyarságnak tehát itt 19%-ra menő hiánya van, szemben a nemzetiségekkel. Ez az arány, ha a birtokkategóriákat vizsgáljuk, még rosszabb a magyarság kárára. A 200-1000 holdig terjedő birtokosok között 80% a magyar és 19% a

nemzetiségű; a 100-200 holdig: terjedő birtokosok között 61% a magyar és 37% a nemzetiségi. Az 50-100 holdig terjedő birtokosok közt 55% a magyar és 44% a nemzetiségi. Most következik a hiány. 20-50 holdig már csak 46% a magyar, 54%-os népesség mellett 53% már a nemzetiségi; 10-20 holdig 40% a magyar és 59% a nemzetiségi. 5-10 holdig csak 36% magyar és 63% a nemzetiségi. 4 holdas birtokkategoróriában 37% magyar, 42% nemzetiségi, 3 holdas és 2 holdas kategóriáknál 60% a nemzetiségi. Ennek a ténynek egyik magyarázata az, hogy a latifundiumok főképpen azokon a vidékeken vannak elterjedve, ahol színmagyar lakosság lakik. Olyan területeken, ahol a magyarság szaporodásának bizonyos tekintetben akadályai. Nem ott van a hiba, hogy Magyarországon a hitbizományok terjedelme túlnagy lenne, hiszen a hitbizományok a szántóföldeknek nem egész 5%-át foglalják el, hanem a hiba abban a körülményben rejlik, hogy (ezen nagybirtokok eloszlása egészségtelen.

A másik hiba, amely a nemzetiségek túltengését okozza a kisbirtoknál, hogy az egyes magyar latifundiumok túlnagyok. Poroszországban egy hitbizomány átlagos nagysága 3400 hold, Ausztriában kétszer oly nagy, Magyarországon hétszer oly nagy: 25.000 hold. De ez csak az átlagszám, mert vannak Magyarországon hitbizományok, melyek 100.000 és 200.000 holdra terjednek. Míg az egész porosz hitbizományi birtok 3.5 millió hold és 1200 birtokos között oszlik meg, addig nálunk az összes hitbizományi birtokok nagysága csak 12.3 millió hold, de csak 94 tulajdonos között oszlik meg. Hivatalos helyen már több ízben beszéltek arról, hogy a latifundiumok terjedelmét meg kell határozni, hogy bizonyos holdszámon felül egy birtok egy kézen nem lehet, de mindeddig erre nézve törvényes intézkedés nem történt.

A birtokviszonyok egészségesebbé tétele érdekében az állam állami kezdeményezésére alakult altruista bankot támogatja. Az intézmény, mint ilyen, az adott viszonyok között eléggé jól működik. A baj csak az, hogy a rendelkezésére álló tőkék túlkicsinyek ahhoz, hogy a reá háramló óriási feladatot meg tudná valósítani. A bank alaptőkéje 15 millió korona, állítólag azonban csak 9 millió korona van teljesen befizetve, olyan összeg ez, amellyel egy egész országra kiható gazdasági po-

litikát művelni nem lehet. Mindaddig azonban, amíg megfelelőbb tőke fog rendelkezésére állani, hogy ezt az egész országot átölelő mezőgazdasági programot megvalósíthassa, arra kell törekedni, hogy bérletek és kisbérletek szaporítása jaltai olyanok jussanak földhöz, akiknek anyagi eszközei vagy egyéb körülményei nem engedik meg, hogy nagyobb terjedelmű, esetleg kockázatos földvásárlásokba belemenjenek.

Nagyon primitív fokon áll Magyarországon az a mozgalom is, amely községi legelők vételét irányítja. Az altruista bank mindeddig egészben 3.8 millió korona kölcsönrel tudta ezt a mozgalmat elősegíteni. A legfontosabb kérdések egyike továbbá a lakáskérdés, vagy jobban mondva a lakásínség, amely már-már nemcsak a nagyvárosokban, az ipari gócpontokban kezd veszedelmes méreteket ölteni, hanem amely már a vidéken, a falusi lakosság között is mind jobban és jobban érezteti romboló hatását. A lakáskérdés, bár az egyéb vonatkozásokat tagadni nem lehet, nézetem szerint elsősorban közlekedési probléma és bár e felfogás eltér az e téren hangoztatott általános felfogásokkal, a következő fejtegetésben azon leszek, hogy bebizonyítsam, hogy a lakáskérdés, legalább nálunk Magyarországon és főképpen Budapesten, közlekedési probléma, mert nálunk a lakásviszonyok megjavításáról addig, míg a közlekedési viszonyok oly hihetetlenül alacsony fokon állanak, szó sem lehet.

Tarifareform a közeli viszonylatban – a gyógyszer. Az, amit a következőkben kifejtetni akarok, hogy hogyan lehet – elsősorban és főképpen a hazai és budapesti viszonyokat szem előtt tartva – egy nagy szociálpolitikai programot minieí kisebb anyagi támogatás mellett, új alapokból kiindulva, megvalósítani. Hogyan lehet a gyermek- és csecsemőhalandóság, a tuberkulózis ellen küzdeni, hogy mi módon lehet a nő és gyermek káros munkáját a gyárakból kiküszöbölni és végre mi úton-módon lehet a férfimunkás helyzetén segíteni. Az összefüggés a tarifareform és a csecsemőhalandóság között az első pillanatra talán bizarrnak látszik, bár remélem, hogy mégis oly alapot sikerült megtalálni, melyből helyesen kiindulva, az összes tényezők szeretetteljes működése mellett – talán – hatalmas eredményekét sikerül elérni.

Teljesen felesleges rámutatni azokra a szomorú, szívszorogató viszonyokra, melyek a csecsemőhalandósági terén

nálunk nemcsak most, a háború alatt uralkodnak, hanem amelyek még sokkal fokozottabb mértékben fognak a háború után uralkodni. Egészen eltekintve attól, hogy 1917 március 31-én a hadiárvak száma csak Magyarországon túlhaladta a 97.000-et, elég egyetlen egy adatot felemlíteni. A háború előtt Budapesten szegénysorsú családok újszülött gyermekei közül az első év végéig meghalt 63% jómódú szülők gyermekei közül 8%. Ezen a borzasztó arányon okvetlenül segíteni kell, nem is szólva arról, hogy a szegénysorsú munkáscsaládok helyzete a háború után még sokkal nyomasztóbb lesz.

Számos kísérlet akadt már eddig is, mely ezeken a vázolt szomorú viszonyokon segíteni akart. Van olyan áramlat, mely majdnem kizárólag az állam anyagi és erkölcsi támogatásával akarja e mélyreható és következményeiben a jövőben oly messzemenő kérdéseket megoldani, arra hivatkozva, hogy elsősorban az állam feladat, hogy a jövő generációban is egészséges munkásosztály, erős katonanyag álljon rendelkezésre. Bár ezek az érvek mind igazak és tagadhatatlanul helyesek is, szem előtt tartva azonban úgy az az állam nehézkes közigazgatását, mind súlyos pénzügyi helyzetét, kételkednünk kell abban, hogy e téren kizárólag vagy nagyrészt az állam támogatása mellett nagy eredményeket lehessen elérni. Egy másik irány ezzel szemben a társadalom áldozatkészségét akarja igénybe venni. Ennek az iránynak követői azt akarják, hogy gazdagabb családok munkásgyermekeket vegyenek maguk mellé, hogy kellő számú gyermekotthon, napközi otthon, csecsemőkórház legyen, születési klinika álljon rendelkezésre. És azok, akik a társadalom segítségét akarják igénybe venni, arra hivatkoznak, szintén igen helyesen, hogy a nagy társadalom érdeke védekezni a proletárbetegségek ellen. Ha a pincér, cseléd, kik bennünket kiszolgálják, a munkás, ki lakásunkban dolgozik, a dajka, ki gyermekeinket szoptathatja, tüdővész, nemcsak saját és családja életét, hanem a mi saját és családunk életét is veszélyezteti. Erről mindenki szentül meg van győződve, mindenki felháborodással olvassa a szomorú statisztikákat, azonban ha nem vad fantáziák után kapkodunk és szemügyre vesszük társadalmunkat, fájdalommal bár, de meg kell állapítanunk, hogy semmi remény sincs arra nézve, hogy a leg-

égetőbb szociális kérdéseket társadalmunk segítségével meg lehetne oldani. Akadnak azonban olyanok is és az íróasztal mellől talán nagyon lésszerűnek is tetszik ez az irány, hogy a munkás érdeke elsősorban mégis csak a munkás érdeke,, főképpen őt érdekli. A munkásszervezetek feladata legyen tehát munkástagjai helyzetét minden irányban, munkásügyi egészségügy, gazdasági téren javítani. Ez irány helyességét természetesen szintén nem lehet tagadni, bár a gyakorlati kivitel talán itt a legnehezebb. Kora hajnaltól késő éjszakaig nehezen és nehéz gondok között dolgozni annyira megőrli a rossz táplálkozástól, túlmunkától, nehéz életviszonyoktól már úgyis sorvadófélben levő munkást és munkásnőt, hogy nem igen akad a kenyérgondok között idő arra, hogy szociális problémákkal foglalkozzék.

Tehát más alapot, más kiindulópontot kell keresni. A gyógyítást csak akkor kezdetjük el, ha megtaláltuk a bajt a betegség okozóját. Ez pedig nem volt sohasem nehéz, hisz nincs senki, ki ne tudná, hogy a gyermek- és csecsemőhalandóság oka abban rejlik, hogy egyrészt az anya gyöngye, gyárakban nehezen dolgozik, nem tud gyermekei nevelésével foglalkozni, másrészt a lakások egészségtelenek, a táplálék távolról sem elegendő. Az a körülmény, hogy a nő görnyedt testtartásban naponta 12-16 órát kénytelen gyárakban nehezen dolgozni, nem maradhat utóhatás nélkül a születendő gyermekek egészségi állapotára nézve. A tüdővész okát pedig újból a borzalmas, minden képzeletet felülmúló tömeglakás, nedves pincedódú-rendszerben kell keresnünk,

A baj okozója tehát egyrészt a táplálék elégtelen volta, másrészt a lakásínség. A feladatot tehát meg tudjuk oldani, ha ezeket a lehetetlen állapotokat kiküszöböljük, ha – mindig csak az adott nehéz pénzügyi és egyéb viszonyokat szem előtt tartva –, sohasem lehetetlent akarva, megkíséreljük úgy a lakásviszonyokat, mint az ételmezési viszonyokat jobb alapokra helyezni. Ha »ez sikerül, akkor önként adódik a másik, szintén végtelenül fontos probléma, hogy mimódon lehetne a női és a gyermekmunkát teljesen kiküszöbölni. A baj okozóját megtaláltuk, az orvosság egyszerű, az életviszonyokat olcsóbbá, a lakás- és ételmezési viszonyokat egészségesebbé kell tenni, még pedig annyira, hogy ne le-

gyen többé szükség sem a nő, sem a gyöngye gyermek munkájára. Külföldön már némely helyen eredménnyel küzdenek a rossz lakásviszonyok ellen, nálunk azonban még a kezdeményező lépések sem történtek meg, mert a kispesti Wekerle-telep, az olcsó fővárosi házak Budapest periferiáján niem nevezhetők egy nagy szociális program megvalósításának, mert csak nagy befolyás, hatalmas összeköttetés, hőszeres kijárást után lehet a nem is nagyon olcsó, kishivatalnok-és munkáslakást bérebevenni.

Pedig a megoldás kis jóakarattal mellett nem lehet oly lehetetlenül nehéz. Nem hihetjük el, hogy a magyar komplikált közzgazdasági viszonyok leküzdhetetlen akadályok volnának egy ésszerű szociális program megoldásánál. A kiindulási pont nagyon egyszerű. Nincs Pesten az a tömeglakás, az a nedves pincedó, mely olcsóbb volna évi 200 koronánál, ezért az összeglért a gyárban rendszeresen dolgozó becsületes munkás – mert elsősorban ezek fentartásáról kell (gondoskodni, pl. az állam vagy a közzgazgatás ellenőrzése mellett, hogy telekuzsora eleve ki legyen zárva – 10 év alatt egy már valamirevaló telket kaphat. A baj azonban, a legnagyobb nehézség nem is itt van, mert a telekredezési ügyeket, a törlesztési kérdéseket, a rizikót, a bonyolult jogi kérdések egész complexumát aránylag könnyen el lehetne intézni. A szép terv azonban ott mond csődöt, ahol be kell vallani, hogy bármennyire drága és egészségtelen, úgy testi, mint erkölcsi tekintetben rossz a tömeglakás, bármennyire célszerű és egészséges testi, mint erkölcsi tekintetben a kerti városokhoz hasonló rendszer, a munkás nem használhatja ki a környéken való lakás előnyeit és kénytelen bejönni a tömeglakásokba.

Itt van a kapcsolat, hogy szemben az állami, a társadalmi, önségéllyel, tarifareform és menetrendreform segítségével kellene és lehetne megkísérelni azt, hogy e generációkra, a nemzet egész jövőjére, az ország közzgazdasági, ipari és kereskedelmi szempontjából oly fontos kérdéseket, mindig számolva az állam kényes helyzetével, nehéz pénzügyi viszonyaival, meg lehetne oldani.

Ha e feladatok megoldása sikerül, akkor már automatikusan fog csökkenni a gyermek- és csecsernöhalandóság és a jó és elegendő táplálék mellett a tudóvész is, ha nem

is szűnik meg teljesen, nem lesz többé az a fenyegető rém. A főprobléma a kerti városok megvalósítása. A kerti városok nagy előnye az, hölgy egyenlő anyagi áldozat mellett nemcsak a lakásviszonyok jobbak, hanem az ételmezési viszonyok is javulnak, azaz kellő elrendezés mellett tetemesen javulhatnak. Az ételmszer-uzsora ellen hathatósan lehel küzdeni és ha az élet az ételmszerek olcsóbbodása folytán olcsóbb lesz, a nő munkáját, mint kenyérkeresőét, nélkülözni; lehet, a nő megint élhet női hivatásának, kizárólag háztartását vezetheti és gyermekei nevelésére felügyelhet.

Mint a kerti városok egészen új típusát, a kommunizmus valamilyen formáját kellene megvalósítani. Nem a teljes kommunizmust, a Fourier-kommunizmust, mert az nemcsak hogy nem célserű, hanem teljesen fölösleges is és nehezen keresztülvihető. A kommunizmus ideája csak nagyon szűk térré szorítkozhatik. A legfontosabb az ételmszerek előállítása, a közös háztartás bizonyos fokig. Legyen közös konyhakertészet, gyümölcskert, mert ha mindegyik család maga termelné külön-külön, saját szükséglete részére, ez nem lenne egyéb, mint az erők szétforgácsolása. Ha például egy telepen 6070 család lakna együtt, kellő kiképzés mellett 5-6 leány és asszony teljesen elegendő lenne arra, hogy az összszükséglet fedezéséről gondoskodjanak. Egy nagy szárnyas-udvar gondoskodna a tojásszükségletekről, nagyszámú kecske a tejről. A leányok tanulhatnának gyermekkertészetet, kertészetet, szövést, fonlást, varrást; ahelyett, hogy már zsenge korban gyárakban kellene dolgozniok. A telep közepén állana egy nagy gyermekkert, a játszótér visszhangzana a gyermekek hangos nevetésétől, az uszoda felől is csak játszó gyermekek zsvivaját lehetne hallani. Az iskola kint a szabadban, árnyas fák alatt, korcsma nincs, csak népkönyvtár, vándortanítók kiállításokat rendeznek és érdekes előadásokat tartanak a munkáskérdésről, a gyermekmunkáról és az alkoholizmusról.

Egy évtized sem múlta el és a csecsemőhalandóság az ilyen telepeken nem lenne 63%, a tüdővész nem szedne unostalan áldozatot, a munkásasszony és a munkásleány nem lenne kénytelen rossz útra térni, hogy meneküljenek az éhhalál és a rabszolgamunka dől. Azonban nagy szeretet kell ezen kérdések megoldásához, hatalmas összeműködés, kellő

ésszerű rendezés. Mert egy ilyen nagyszabású tervet csak kellő Ésszerűséggel lehet megoldani. Fő, hogy az egy gyárban vagy egy gyárcsoportban dolgozó munkások egy telepen legyenek elhelyezve.

Az ok azonban, amiért nem lehetett eddigi kihasználni a közel szomszédság, a kerti városok előnyeit, kétféle: tarifális és menetrendi. Ami a tarifarendszerinél a kertvárosok szempontjából döntő: a közeli viszonylat tarifája a MÁV-nál oly magas, hogy eleve lehetetlen a kerti városok megvalósítására csak gondolni is. Különösen kiemelem a közeli viszonylatot, mert csak a centrumtól az 1-30 kmnyi távolság jöhet szóba, ha nem akarunk a lehetetlen ellen úgy küzdeni, hogy a gyakorlatilag teljesen lehetetlent állítsuk fel ideál gyanánt. Ami a speciális budapesti viszonyokat illeti, a felosztásnak akként kellene megtörténnie, hogy Budapestet felosztjuk a létező gyártelepek és közlekedési viszonyok szerint. Amely gyár például Újpest felé: van, annak munkástelepei vagy a Budapest-Esztergomi HÉV., vagy a Budapest-Váci fővonal mellett lennének. A közbátóhid környékén ott van a Budapest-Bicske, a Budapest-Soroksári vonal, a Külső Kerepesi-út mellett húzódik a Szolnok-Hatvani vonal. így egy egész rendszert lehet összeállítani. A rendezés munkájában helyet foglalnának azonban nemcsak a rideg bürokraták, a szociálpolitikai érzéssel csak ritkán bíró közigazgatási tisztviselők, hanem a gyárak, a munkaadók, a munkások, a vasutak és az állam képviselői is.

A gócpont a tarifareform a közeli viszonylatban. Ez a kiindulási pont, e körül forog minden, ettől függ, vajjon lehet-e a csecsemőhalandóságot csökkenteni, lehet-e a tüdővész lell en küzdeni, a nő és a gyermek munkáját feleslegessé tenni. A MÁV, amely elsősorban jön tekintetbe, egészen különös módon rendezi 1912-ben bekövetkezett díjzabás-emelése óta a közeli viszonylat forgalmát. Kiindulva abból a statisztikai megfigyelésből, hogy az összforgalom legnagyobb hányadát épp a közeli viszonylat forgalma alkotja, az utazás 0-30 km. között a lehető legdrágább. A rendezés egyik része, a tarifás kérdés, csak úgy oldható meg, ha teljes szigorral visszük keresztül az önköltségi elvet. Az állam ugyan elsősorban erkölcsi intézmény, nem cselekszik pusztán gazdálkodási céllal, sok olyan közérdekű cselekményt fel-

jesít, melyből haszna nincs, csak óriási kiadása, még sem követelhető, hogy, bár tekintettel a nagy állami és közérdekre, ingyen fuvarozzon naponta annyi embert, hanem éppen az e kérdéshez fűződő nagy érdekre, csak annyit szedjen fuvarozásért, amennyi tényleges kiadásait fedezi. Az önköltség itt nem valami nagy. A holt súly a lehető legkisebb, a drága I. és II. osztályú kocsik használata elesik, a kihasználás teljes. Tekintettel arra, hogy kizárólag a legkisebb távolságokról, a legrövidebb utazási időről van szó, olyan kocsiknak a használata is lehetséges, amelyeket rendes személyszállító vonatokhoz, melyek nagyobb távolságokat futnak be, nem lehetne kapcsolni.

Mint részletkérdés nagyfontosságú a menetrend kérdése is Minden egyébtől eltekintve, a mai Budapest-környékbeli menetrendet alapul véve (eltekintve a háború okozta zavaroktól), könnyen előfordulhat, hogy a munkás éj közepén kénytelen ott hagyni otthonát, hogy télvíz idején még éjjel néhány órát ácsoroghasson az utcákon, drága, alvásnak szánt idejét pálinkamérésekben töltve. Mivel egy gyár, egy gyár csoport munkásai egy telepen laktak, a gyárvezetőség és a vasútigazgatóság könnyen megegyezhetnek egy állandó különvonat indítása ügyében, melynél ki van zárva az oly undorító tolongás, mert ellentétben a copfrendszerrel, mindig annyi kocsi indulna, ahány munkás vár az indulásra, mindenkinek jutna kényelmesen hely. Az utazás gyorsan is megy, az út rövid, a vonat kötött marsrutájánál fogva megállás nélkül halad el, nem áll meg minden egyes őrháznál, hanem halad egyenesen kitűzött célja felé. Könnyebbséget okozna az is, ha a munkásbiztosítás máli rendszeréhez hasonlóan a gyár vezetősége a fuvarozási költségek egy részét fizetné, esetleg olyanformán, hogy az a munkás béréből közvetlenül lenne levonva és a gyárvezetőség¹ által közvetlenül az államvasutak igazgatóságának átutalva. Ez azonban olyan részletkérdés, amely a nagy munka keresztülvitelét semmiképpen sem befolyásolhatja, meg nem akadályozhatja, nem is hátráltatja.

Határainkon még tombol a háború. Ijesztő mértékben nő napról-napra az áldozatok száma. A népesség összetételéből önként következik, hogy a halottak; a rokkantak, a teljesen munkaképtelenek számának legnagyobb része a pro-

letárok osztályához tartozik. Ezen proletárok megmentése már a háború előtt is fontos probléma volt, ma azonban ez; a kérdés az állam élete szempontjából vitális érdekű. A veszély nagy, a segítség sürgős, mert ma nemcsak arról van szó, hogy a mai generációt kell megmenteni, hanem a következő generációk életéről és létezéséről is szó van, melyek kicsi, gyöngé gyermekei a nagy ínség következtében ma gyorsan elpusztulnak és akik számos család levegőjét fertőzik meg halálhörgésükkel. Sok-sok pénz kellene, hogy e kérdést egy csapásra megoldhassuk. De e pénz nem áll rendelkezésre és előreláthatólag belátható időn belül nem is fog rendelkezésre állni. A megoldásnak egy új útját kell keresni. És van-e valaki, aki ma, amikor Magyarországon még a kezdet kezdetén sem állunk, megmondhatná, vájjon fogi-e valaha sikerülni annyi akadály leküzdése, amely akadályok a gyöngék szemében szinte áthághatatlanoknak látszanak. A nehéz gondok helyett boldogságot teremteni ott, ahol a Szerencsétlenség az állandó vendég, a gyermekeknek arcára rózsákat varázsolni, ahol ma a halvány arcokon keserű könnyek folynak, vájjon lehetséges lesz-e valaha, hogy a gyermekek vidám nevetése távol tudja tartani a fekete Halált és a könyörtelen Szürke-asszonyt. Mindent meg kell kísérelni, mielőtt még elkésünk és ha a tarifareform a közeli viszonylatban az a csodaszor, az az út, amely a főváros sötét pinceodújából a legszebb kertek virágos rétéjére és zöld ligetjeibe vezet, akkor ezt a csodaszort meg kell próbálni.

Dr. Marberger Sándor:

Kórházak a prevenció szolgálatában,

(Tervvázlat.)

Magunkévá tehetjük azt a megállapítást, hogy a jó kórházaknak legfőbb kritériuma, hogy a beteg-gyógyításnak és a betegségek megelőzésének központjai legyenek.

Az első feltételre a lehetőséget a biológiai orvostudomány megadja; a másodikra – a prevenciónak valódi értelmében – még csak ezentúl kell felkészülnünk.

Ugyanis amióta a biológiai orvostudomány a bakteriológiával és a szociálhigiénével szerves kapcsolatba került, azóta az egyén nemcsak arra formál jogot, hogy a gyógyítható betegségből kigyógyulhasson, hanem mindazon tudnivalókat is meg; akarja szerezni, amelyek őt a betegségek megelőzésére is képesíthessék.

A kórházaknak preventív hivatásuk jelenleg jóformán a fertőző betegeknek izolálásában merül ki; a jövőben: a prevenció politikájának intézményes eszközeivé kell alakulniok.

A kórházakat ezen irány és jellegváltozásra, a beilleszteni kívánt új állampolitika fogja kényszeríteni, amely az elpusztult emberélet-, erőnek és nemzeti vagyonértéknek pótlását a preventív jellegű, szociális politikum alkalmazásában fogja megoldani. Ezen politikumnak létjogosultsága azon az igazságon alapszik, hogy közegészségügyi viszonyaink nyomóruságának, a népünket apasztó betegségek javarészének, a nagyfokú csecsemő- és gyermekhalandóságnak okai végeredményben: társadalmunk szomorú szociális viszonyai b a n rejlenek.

De másféle ok is óriási szerepet játszik: s ez egyrészt a hiány, mely népünk egészségkultúra kis igényével, másrészt a tudatlanság, mely nála a higiénés követelményekkel szemben mutatkozik.

A bajok forrásául ez utóbbiakat is elismerik ugyan, de a kérdés szanalásakor számításba nem veszik s innen van az, hogy társadalmunk aránytalan vér- és vagyonáldozatot hoz még olyan szociális helyzetekben és körökben is, ahol annak elkerülhetésére a g a z d a s á g i h e l y z e t az alkalmat megadnia.

Az egészségügy területére beillesztendő preventív politikának a jövőben ezen kettős okkal kell számot vetnie; mert ha népünkben az egészségkultúráinak igényét nem (ébereszthetjük fel, nem fejlesztjük, ha a higiénés követelményeket nem ismertetjük meg vele, akkor a szociális feljavítás e ig y m a g! á ban a kívánt eredményt nem hozza meg. Mert egészségkultúra nélkül a higiénés eszközöket, lehetőségeket hiába kihajljuk fel; ha azok a népnek ősi hajlamával nem találkoznak, ha azokra igényt nem formál, akkor azokkal élni sem fog.

E tételt számos példával, statisztikával igazolhatjuk. (Dr. Marberger: »A nép szociál-higiénés igényének fejlesztése, tekintettel a tuberkulózisra.« »Gyógyászat« 1917 29-30. sz.)

Aminthogy a maga helyén azt is igazolhatjuk, hogy az egészségkultúra hiányának milyen nagy része van abban, hogiy a vidék, főleg a falu közegészségügye annyira elmaradott; hogiy őstermelő népességünknek halandósági száma (27) magasabb az országos átlagénál (25); hogiy az okszerűtlen táplálás folytán évenként 105 ezer gyermekéletet veszünk, amiben ismét a kisbirtokosság leginkább részes; aminthogy tuberkulózis veszteségünknek is ez az osztály – a nemzet gerince – áldoz legtöbbit (48 ezer), holott e szociális betegségek elleni védekezésben – gazdaságilag – ez osztály nem áll erőtllenül.

E jelenségek követelik, hogiy az egészségkultúrát intézményesen terjeszteni kell!

Erre vonatkozóan azt ajánljuk, hogiy az egészségkultúrának a nép körében való terjesztése ezentúl ne képezze egyes idealistáknak a hivatását, az ne legyen i d ő k ö z ö n k é n t fel-lángolt buzgalomnak a jele, hanem egy, e célt szem előtt

tartó szervezetnek legyen hivatásbeli feladata és kötelessége, aki azt állandóan ébrentartja és a megfelelő személyzettel (egészségügyi őrség) országosan intézi.

Erre a Társadalmi Múzeum kiválóan alkalmasnak bizonyulna. Ezen munkában a kórházaknak hathatósan részt kell venni, mert azokban, jelenlegi csekély számuk mellett is (összesen 426) népünknek nagy tömege (az 1914. évi statisztika szerint, 458.977 egyén) fordul meg és ott átlagosan 30 napig időzik.

Kötelezővé kell tennünk, hogy a jövőben minden valamire való nagyobb kórházban egy arra alkalmas helyiségben, a fennjáró betegek (és a látogatóik) részére, az egészségkultúrát érintő fontosabb kérdésekről, népszerűen tartott, vetített képekkel szemléltetővé tett módon, rendszeres előadásokat tartsanak.

Így elsősorban szóba kerül a tuberkulózis, az alkoholizmus, a nemi betegségek, a csecsemőtáplálás, a gyermeknevelés, a fertőző bántalmak stb.; azonkívül olyan gazdasági témák, melyeknek tanulságait a hallgatók esetleges gazdaságos felsegítésükre is felhasználhatnak. (Többtermelés, baromfi-tenyésztés, kertészet, stb., stb.)

Ha a kórházaknak jövő típusa e kívánalom szerint alakul, ha a meglévők a pótlást ezen irányban megejtik, akkor elmondhatjuk, hogy a kórházak a modern orvostudomány és a társadalmi haladás természetszerű folyamatának és irányának megfelelően: a prevenciónak tökéletes eszközei lettek.

A kórházakban ezentúl az egészségnek is legyen kápolnája, temploma, ahol népünkben az élet jogához való hitet ébrentarthatunk és megtaníthatunk – egészségesen élni!

Ezen szempontnak megfelelően a háborúadta szomorú alkalmat is ki kell használnunk, amidőn a legkülönbözőbb jellegű kórházakban népünknek ép az a klasszisa időzik, akikkel az egészségkultúra kívánalmait elsősorban kell megismertetni.

*

E tervet elsősorban a hadvezetőségnek kellene gyakorlatilag megvalósítani, amivel kettős érdeket és kettős célt szolgálna.

Az ilyen előadások, a kórházakban tartózkodó betegeknek

egyhangú életébe részben szórakoztató változást vinnének, ami kedélybeli felfrissülésük nyomán, egészségükre is kedvező hatást gyakorolna – másrészt az egészségkultúrának népszerű és szélesterjedelmű megismertetését eredményeznék.

Emellett szól a háborúnak azon tapasztalata, hogy társadalmunk még soha annyira nem érdeklődött egészségügyi kérdések iránt, mint napjainkban; aminek magyarázata kézenfekvő.

A háborúnak egy másik eredményét sem szabad kihasználatlanul hagyni. Ugyanis a népek milliói, a haza szolgálatában állván, az egészségügyi intézmények és intézkedéseknek olyan nagy tömegével és különféleségével ismerkedtek meg, ami háború nélkül egyenesen elképzelhetetlen lett volna. Százezrek, kórházban tartózkodásuk alatt, az orvosi segedelemnek igénybevételével megbarátkoztak; azonkívül ottlétüknek ideje alatt a társaikkal való bensőbb érintkezés, olvasás, oktatás által az általános kultúrának – a nagy tömegre érve – soha nem sejtett fokára emelkedtek, úgy, hogy helyrehozhatatlan mulasztás lenne, ha népünknek ezen *psychikai átalakulását, eleven kultúrbenyomását* ébren nem tartanok és nem fejlesztenők tovább.

SZOCIÁLIS KRÓNIKA.

A sztrájkok után.

Ausztriában, Magyarországon és Németországban rövid egymásutánban lángoltak föl a politikai tömegsztrájkok, amelyek mindenütt teljes eredménytelenséggel értek véget. Jóeszű szónokok és publicisták, akiknek nagy gyakorlatuk van az ilyesmiiben, kiizzadhatnak ugyan valami eredményformulát, a munkásság azonban, amely harcának kudarcát fájó szívvel látja, nagyon is jól tudja, hogy nem ért el semmi egyebet, mint azt, hogy elvesztette néhány napi bérét és elsütötte és elszülte, bodzafabéllel töltöttnek demonstrálta azt a fegyvert, amellyel sok mindent ki tudott erőszakolni a maga részére addig, amíg nem mondott csüörtököt a puska. A magunk részéről mindezt sajnálatosnak látjuk és hirdetjük, miután jól tudjuk, hogy a munkásság széles rétegei érdekében nagyon is nagy szükség van a munkásság erejének az illúziójára, amelyet nem szabad könnyelműen kitenni a valóság próbájának. A munkásság legjobb harcosai és legigazabb barátai, alapítóták meg már számtalanszor, amióta a politikai tömegsztrájk gondolata kísért, hogy ez veszedelmes és káros kísérlet. A munkásság – Generaionsinn – mondoma már tíz évvel ezelőtt olyan munkásvezető, aki a német szociáldemokráciának politikai vezére is volt. A sztrájk nem lehet egyéb, mint gazdasági fegyver, amellyel egy üzem vagy szakma munkásai a maguk jogos követeléseit mint végső

eszközzel kiküzdik. Abban a pillanatban, amint a sztrájk politikai fegyver akar lenni, azonnal általánossá kell válnia, mert hiszen egyébként értelmetlenség. De mihelyt általános, akkor rögtön ki kell derülnie, hogy a munkásság munkájával nem csupán a henyélőket tartja el, hanem Önmagát is és ezen a nyers valóságon megbukik a sztrájk. Más eredménye csak úgy lehetne, ha a sztrájk morális erején kívül a fizikai erő is azonnal a munkásság kezébe jutna, és ha ezzel az erővel kétszer huszonnégy óra alatt új alapokra lehetne helyezni a társadalmat. Ez azonban a legképtelenebb utópia: ezredéves alakulatokat nem lehet máról-holnapra gyökereikben átformálni és így csak általános zűrzavar, polgárháború és köznyomor állana elő az erők hirtelen átsiklásából, mint pl. Oroszországban történt, nem is beszélve arról, hogy az erőnek ez az átsiklása is meg lehetőségen reménytelen föltevés.

A munkásság megtanulhatta politikai sztrájkjainak kudarcából, hogy ideáljait hatékonyan nem szolgálhatja másképen, mint az egy igaz forradalommal: a világot kérlelhetetlenül és feltartóztatatlanul átalakító munkával. A többi csak kaland!

Kötelező takarékoság.

Németországban tudvalevőleg katonai parancsnokságok rendeletéből kifolyólag bizonyos fokú takarékosági kényszer áll fenn az ifjómunkások körében. Egyes kerületi parancsnokok

abból a megfontolásból kiindulva, hogy a háborús viszonyok folytán hirtelen jó keresethez jutott fiatal munkás az aránylag magas bérösszegeket nagyrészt erkölcsiségére és egészségére káros módon fogja elkölteni, rendeletileg határozták meg, hogy a keresetnek milyen részét köteles az ifjúmunkás takarékpénztárba helyezni.

Részben ennek az intézkedésnek tulajdonítható a németországi takarékbetétek nagymérvű emelkedése. Már a háború előtt is Németország népe volt a legtakarékosabb nemzet a világon. Kerekszámban 24 millió volt a betevők száma Németországban már 1913-ban is, míg Nagybritanniában csak 15 millió, Franciaországban 14 millió, az Egyesült-Államokban 11 millió. Fejenként esett megtakarított összeg (betét) Németországban 292 M., az Egyesült-Államokban 206 M., Franciaországban 115 M., Nagybritanniában 107 M. Az utolsó évben a betett összegek oly rohamos növekedést mutattak, hogy már az első félévben meghaladta a 3 milliárd márkát, tehát a megelőző egész évi eredményt.

A kedvező eredmény alapján Németországban most olyan hangok hallatszanak, hogy nem kellene-e a takarékosági kényszert a 30 éves életkorig kiterjeszteni és a békeidőkre is átvinni? Kimutatják, hogy 5% százalékát a keresetének a munkás normális viszonyok között félreteheti és ez oly hatalmas összegeket eredményez, amelyeket azután a nemzet legnagyobb céljai érdekében az egész munkásosztály javára lehetne gyűmölcsoztetni.

A szakszervezetek programja a jövőre.

A szociáldemokrata alapon szervezett németországi szakegyletek a háború befejezésének közeledtével szük-

ségesnek találták, hogy a reánk virradó új korszak számára kidolgozzák azt a programot, amelynek megvalósítását a munkásosztály érdekében követelni fogják.

Ez a program igen fontos történelmi dokumentum, mert a németországi munkásság erejét tekintve bizonyosra vehető, hogy ez a program successive megvalósulást fog nyerni és pedig nem csupán Németországban, hanem miután a német szociálpolitika már szinte elfogadottan mintaképül szolgál az egész kulturvilágnak, ennél fogva minden országban.

A program követelései a következők:

1. *Szociálpolitikai szervezet.* Munkaügyi minisztérium, amelyhez tartozzék minden munkásügy, munkásstatisztika, munkástörvényhozás, munkás- és alkalmazottbiztosítás, munkaközvetítés, munkásképviselő, munkás- és munkaadószervezkedés, tarifaszereződés, egyeztetés, jogszolgáltatás, valamint a közmunkaügy és az állami üzemek; e minisztérium kebelében munkaügyi hivatal, melynek elnökségében a szövetségi államok, a munkaadók és munkások egyenlően legyenek képviselve. Képesített munkások bevonása a szociálpolitikai igazgatásba.

2. Munkásképviselő.

Munkaügyi kamarák létesítése paritásos képviselővel a munkaadók, alkalmazottak és munkások közös gazdasági érdekeinek szolgálatára és képviselőre, őket érdeklő javaslatok tételére, véleménynyilvánításra, panaszok kidolgozására, a munkaviszonyok figyelemmelkísérésére, statisztikai adatok gyűjtésére, évi jelen esek szerkesztésére stb. Minden üzemben, amelyben legalább 20 személy van állandóan foglalkoztatva, munkás-

választmány létesítése a nagykorú alkalmazottak és munkások titkos választása útján abból a célból, hogy az illető üzemben foglalkozók kívánásait kifejezze és képviselje a munkaadóval szemben.

3. Szervezkedési jog.

Minden olyan törvényes rendelkezés eltörlése, amely korlátozza az egyesülés, a munkaabbanhagyás, a jobb munkafeltételek elérésének vagy a meglévő védelmének célját szolgáló bojkott jogát, különösen a vasutasok, állami alkalmazottak, mezei munkások, matrózok, házi cselédek és külföldi származású munka ok egyesülési jogát; a sztrájkjog törvényes biztosítását; a közszállítási szerződésekben a sztrájkklauzula tilalmát és ilyen szerződésekben a vállalkozó kötelezését munkásai szervezkedési jogának elismerésére.

4. Tarifaszerződési jog.

Oly tarifaszerződések törvényes elismerését, amelyek valamely egyeztetőhivatalnál letétettek.

5. Békéltető bíróságok, egyeztető hivatalok.

Birodalmi egyeztető hivatalok felállítását paritásos alapon azzal a joggal, hogy kötelezőleg döntsön a felek között vitás minden olyan kérdésben, amelyben egy-egy szövetségi országnál nagyobb területen van a munkásság érdekelve. Ugyanígy megfelelőleg kisebb területeken is hasonló hivatalokat.

6. Munkásjog.

A munkaviszonyokat és munkásviszonyokat érintő törvényes intézkedések egybefoglalását és korszerű kiépítését egységes munkásjoggá a munkásoknak, alkalmazottaknak és munkaadóknak a jogfejlesztésbe való bevonásával, eltörlését a még létező

törvényes kivételeknek a bányász-üzemek stb. területén dolgozó munkások jogai tekintetében.

7. Munkásvédelem.

A munkások és alkalmazottak védelmére vonatkozó intézkedések egységes szabályozását; 15 éves életkorig minden keresőmunka és 18 éves korig minden, az egészségre káros munka tilalmát; az ifjúmunkások éjjeli munkájának és vasárnapi munkájának tilalmát; az éjjeli és vasárnapi munkának a folytonos üzemekre és a közjólét által megkívánt esetekre való korlátozását; a vasárnapi munkaszünet lehetetlensége esetében egy hétköznapi szünnapot; a nőmunkások szombat délutáni munkaszünetjét; 8 órás munkanapot az ifjúmunkások és nők, 9 órásat minden munkás számára a 8 órára való fokozatos áttéréssel. A munkafelügyeletben a munkások részvételét; bérhivatalokat az otthonmunkások számára; továbbképző iskolákat a 15–18 évesek számára a tanítási időnek a munkaidőbe való beszámításával.

8. Munkásbiztosítás.

Egységes szabályozását a munkás- és alkalmazottbiztosításnak; a biztosítás kiterjesztését minden balesetre és a hivatásos betegségekre; a díjak elosztását a munkaadóra, munkásra és az államra, anyaságbiztosítást; munkanélküliség elleni biztosítást állami hozzájárulással.

9. Jogszolgáltatás.

A laikus jogszolgáltatás kiterjesztését paritásos alapon minden olyan jogvitára, amely szolgálati vagy munkabérszerződésből ered.

10. Munkaközvetítés.

A munkaközvetítésnek állami szabályozását az ingyenesség elve alapján; minden magánközvetítés tilalmát.

11. Szövetkezeti ügy.

A szövetkezést akadályozó minden törvényes vagy hatósági akadály megszüntetését.

12. Állami üzemek és monopóliumok.

Az állami üzemeknek és monopóliumoknak állami gazdasági hivatal alá rendelését, mely mellett az alkalmazottak és munkások képviselőiből alakult tanács működjék a termelés arányosításának, az árak megállapításának, a munkafeltételek megszabásának, a nyereség felosztásának, a technikai berendezés célszerűségének kérdései tekintetében való felügyelet és tanácskozás céljából. A munkások és alkalmazottak képviseleti közreműködését ezen üzemek igazgatásában.

13. Gazdaságpolitika.

Az ipari- és mezőgazdasági vámok megszüntetését, a közvetett adóknak, a behozatali és kiviteli akadályoknak és prémiumoknak eltörlését, hosszú lejáratú kereskedelmi szerződéseket, a nyersanyagbeszerzés biztosítását, gazdasági konfliktusoknak nemzetközi döntőbíróóságok által való elintézését. Vasutak, csatornák, posta, telefon egységes kezelését; a nemzetgazdaság fejlesztését szakiskolák és gazdasági főiskolák, kísérleti állomások, tanító-műhelyek és kiállítások létesítésével; a termelést, kereskedést és közlekedést érintő mindenféle syndikátusnak állami felügyelet alá helyezését; a munkaadók mellett munkások részvételét is a gazdasági polifikában.

14. Internacionális szociálpolitika.

A Németországban elért jogok biztosítását a külföldön dolgozó németek számára és viszont a külföldiek részvételét Németországban a német munkások jogaiban; nemzetközi kiigazítását a munkásügyi törvényhozásoknak, hogy valamennyi országban azonos törvények biztosítsák a

a munkásbiztosítást, ifjú- és nőmunkásvédelmet, vasárnapi munkaszünetet, a munkaidőmaximumot, anyaságvédelmet stb., a baseli nemzetközi munkaügyi hivatal elismerését a résztvevő államok nemzetközi munkaügyi hivatalaként és a nemzetközi szakszervezeti szövetség képvisellete számára azt a jogot, hogy a nemzetközi szociálpolitikai megállapodások megtartását ellenőrizhesse.

15. Népelelmezés.

Az élelmi cikkek vámjának leszállítását és fokozatos megszüntetését, minden fogyasztási adónak élelmi-szer behozatalmegnehezítésnek és kivitelprémiumnak eltörlését, a hazai élelmszertermelés előmozdítását a mezőgazdasági reálhittel államosításával, az élelmszerszállítás megkönnyítését és kedvezményben részesítését, a mezőgazdasági oktatás és nevelés fejlesztését, birodalmi élelmszerhivatal felállítását abból a célból, hogy a termelők és fogyasztók szövetkezésének fejlesztésével a város és falu népét egymással közvetlen kapcsolatba hozza; készletek tartalékolását a szűk esztendőkre; a községi közellátás fejlesztését.

16. Lakásügyi gondolkodás.

A telekügy, építkezési rendtartás, kisajátítás, hitelügy, lakásfelügyelet törvényes szabályozását. A telekspekuláció kiirtását; a bérletügy reformját; birodalmi lakáshivatal létesítését; a külvárosokkal való közlekedés, a víz-, világítás- és hajtóerő olcsóvá tételét; községi kislakások építését; közhasznú építőszövetkezetek alakulásának előmozdítását.

17. Népegészség.

Közegészségügyi törvényt és egészségügyi hivatalokat a felügyelet céljaira; nyilvános kioktatást az egészségügyi dolgok és a betegségek elleni

küzdelem tárgyában; a csatornázás, fürdő, szeméttérkezesítés közsegésítését, állami vízszabályozási és erdőgondozást. Közfürdőket, parkokat, játszótereket, üdülőhelyeket; ivóvízellátást. Az élelmiszerek hivatalos ellenőrzését; községi étkezőket, anya- és csecsemővédelmet; ingyen segélyt a szülésnél, szülőintézetek létesítését, a házasságon kívül született gyermekek védelmét. Az iskolai higiéné általánosítását, iskolai fürdőket, orvosokat és fogklinikákat, a szegény gyermekeknek élelemmel való ellátását, szünidei telepeket. A ragályos és fertőző betegségek, különösen a tüdővész és nemi betegségek intézeti kezelését, az orvosok és gyógyszerárak államosítását; hullaházak kötelező használatát.

18. Népművelés.

Iskolaügyi törvénnyel való szabályozását a közoktatásnak az iskolák egységessége és a világivá tétele alapján; ingyenes oktatást és tanszereket. Birodalmi iskolaügyi hivatal létesítését. Az egységes iskola megteremtéséig is fokozatos kiépítését a népiskolának, vagyontalan szegény gyermekeknek a szakiskolákra és főiskolákra való jutásának előmozdítását. Kötelező népiskoláztatás 15 éves korig és továbbképzőtanítás 18 éves korig. Az oktatásnak a korszerű tudományos pädagogika szerint való formálását. Kézügyességnevelést és testápolást a népiskolákban, állampolgári nevelést és gazdálkodástan a szakiskolákban és továbbképzőkben, mezőgazdasági oktatás a leányok számára. Mindkét nembeli ifjúság testi fejlesztését. Iskolai higiénét, a gyermekek egészségi állapotának vizsgálatát és a betegek kezelését; pályaválasztási tanácsadást. A színpadi kultúra állami fejlesztését. Népkönyvtárakat, nyilvános olvasócsarnokokat,

közintézeteket felolvasások és szórakoztatások számára. Művészeti kamarákat, a szennyirodalom kiirtását jó könyvek terjesztése által.

Pszichologikus hivatás-megállapítás.

A képességek, helyesebben mondva: az arravalóság vizsgálata a pályaválasztás előtt már a háború előtti időben is olyan feladat volt, amely érdekelt és foglalkoztatta a szociálpolitikusokat. A háború után annak a célnak, amelyet itt tudományos módszerekkel megvalósítani akarnak, rendkívül nagy jelentősége lesz, mert a restaurálás óriási munkájához erősen megfogyatkozott munkásszám és munkakerő fog rendelkezésre állani. Az arravalóságnak és a rátermettségnek kell majd pótolnia a hiányokat. Ez a feladat messze túlhaladja a Taylorizmust, amely csak azt tartja szem előtt, hogy a munka folyamatát a lehető leggazdaságosabban formálja, míg a pszichologikus hivatásmegállapítás a munkást és az üzemet a maguk sajátosságai alapján akarja egymáshoz fűzni, hogy minden ember a lehetőség szerint már ab ovo az ő testi, lelki és szellemi képességeinek legmegfelelőbb munkakörbe jusson és viszont minden munkakör a neki legalkalmasabb munkásokhoz jusson. Hogy ez a viszony megvalósulhasson, ehhez előbb gondos tudományos munkára van szükség. Meg kell állapítani az egyes foglalkozások pszichológiai karakterisztikonjait, vagyis össze kell állítani azokat a tulajdonságokat, amelyeket minden foglalkozás megkíván ahhoz, hogy a munkás testi és lelki hátrányok nélkül a legmagasabb haszoneredménnyel folytathassa.

A szociálpolitika hazájában, Németországban, amely nem csupán a háborújával foglalkozik a legkomolyab-

ban, hanem a háború utáni feladataival is: máris serény munka folyik ebben az irányban, sőt e munkának már központjai is alakulnak. A Népjóléti Központ 12-ik röpiratában Lippmann Ottó „Psychologische Berufsberatung-Ziele, Grundlagen und Methoden“ címen ismerteti mindazt, ami eddigelé e téren történt.

Hogy a munkához megfelelő tudományos erők és módszerek is rendelkezésre álljanak, erről is töiténik gondoskodás. Prof. W. Stern pszichológiai semináriumával kapcsolatban létesített megfelelő tanfolyamot a finom mechanikusok, irodai-, üzleti alkalmazottak és egyéb foglalkozási ágak speciális képességeinek a megállapítása céljából. Münchenben a katolikus pedagógiai egyletek szövetsége tart fenn hasonló intézményt. Berlinben pedig a „Deutsche Ausschuss für Berufsberatung“ működik ilyen irányban és ennek laboratóriuma is van a hivatáspszichológiai kutatások céljaira.

A tudományos munkába gyakorlati segítőtársakat is belevonnak. A berlini intézet egy kérdőívet állított össze, amelynek 105 kérdésére szedik össze az üzemekben a válaszokat és ezekből állapítják azután meg az érzékek fejlettsége, az ítélet biztossága, a felfogás gyorsasága és pontossága, a reprodukáló képesség, az emlékezőképesség megbízhatósága, a testi képességek, ügyesség, a ritmikus beállításra való lehetőség, kitartás, rendelkezőképesség, a parancsolás, javítás, kombinálás képessége tekintetben szükséges adatokat.

Természetesen mindez nem jelenti, hogy ha ezek a munkálkodások eredményre fognak vezetni, akkor csalhatatlan módszere lesz az arravalóság megállapításának és hogy itt a tudomány tyranikus módon fogja az embereket hajlamaiknak meg nem felelő pályákra szorítani. A hajlamnak min-

denkor meg lesz a maga nagy szerepe, de a tudományos hivatottságmegállapítás meg fogja az embereket a legkeserveesebb csalódásoktól és az ebből eredő hajótöréstől őrizni. A hajlama mellett mindenkinek módjában lesz már előre megállapítani, hogy a hivatáshoz, amelyre vágyik, nem alkalmatlan-e teljességgel vagy hogy több foglalkozás közül, amelyek között választania kell vagy amelyek közül választani akar, melyikhez van több és igazibb képessége.

Hogy a munka eredményessége és produktivitása szempontjából ennek mily óriási jelentősége van, az nem szorul magyarázatra.

Révai Mór két könyve.

1.) Magyar demokrácia magyar választójog, 2.) A magyarság ügye a külföldöc, Budapest 1917. Révai kiadás.

Révai Mór nem ellensége a demokráciának, csak az a véleménye, hogy az úgynevezett demokratikus választójog absolute semmiféle garanciáját nem adja a demokráciának. Az általános választójog éppen úgy a demagógia hatalma alá igazhatja az országot, mint a nagytőke hatalma alá és a klerikális reakció általa éppen úgy, uralomra juthat, mint a legfékevesztettebb korrupció. Számptalan aggódó és töprengő író, államférfiú, publicista, politikus fejtette ezt már ki mindenütt, ahol a választójog nagymértékű kiterjesztése volt napirenden. Kevesen azonban talpraesettebben és meggyőzőbben mint Révai Mór. Mi többet mondunk: ezt mind nagyon jól tudják azok is, akik a választójog általánosítását követelik, mert hiszen ha nem vakok és nem süketek, akkor lehetetlen, hogy észre ne vegyék ezeket a szembeszökő tényeket. Ennek dacára nem lehet egyebet tenni, mint kiterjeszteni a politikai jogokat. Ez a

világ sorja (Milyen frázisosan hangzik ez és mégis ez az igazi motívum!) és akár igazuk van azoknak, akik ezt hirdetik, hogy a reform Magyarországon ebben a pillanatban halaszthatatlan, akár azoknak, akik szerint ezt a sürgősséget mesterséges módon tényéztették ki a napi politika bábái, annyi bizonyos, hogy ma vagy holnap: ezt a reformot akkor is meg kell csinálni, ha az országra nyilvánvalólag káros volna. Révai Mór maga is tisztában van ezzel. Könyve nem is a választójog gyökere reformja ellen íródott, hanem egy becsületes értelemben vett hazafi töprengése akar lenni a fölött, miképpen lehetne más országok tanulságai alapján olyan választójogot alkotni, a mely a nép legjobb és legértékesebb tulajdonságait juttassa érvényre a politikában. Szerinte a választókerületi geográfia vagy a választási eljárás terén alkalmazott intézkedések se nem alkalmasak, se nem politikusak. Ellenben alkalmas eszközök: az értelmi cenzus, a 25 éves korhatár és a nyílt szavazás.

Erre az eredményre azonban Révai csak a saját maga megtagadásával juthat, mert mindenképp, amit a könyvében elmond, csak az lehetne az egyetlen tanulság, hogy a választójogot nem kiterjeszteni, hanem szűkíteni kell. Erre az eredményre azonban nem mer jutni, valószínűleg azért, mert tudja, vagy ha nem tudja úgy érzi, hogy ez sem igaz. Az igazi igazságot érinti ugyan a könyvében – sőt legszebb lapjai éppen azok, ahol ez az igazság érintve van – de csak mellékesen. Ez az igazság pedig az, hogy nem a választójog, nem a parlament és nem a csinált intézmények döntik el valamely országnak a sorsát, hanem egyedül az, hogy az emberek, ott milyen komolyak, milyen szorgalmasak, milyen értelmesek, mi-féle erkölcsöknek hódolnak, miket

respektálnak, hogyan gondolkoznak és hogyan viselkednek. Babona, szomorú és siralmas babona az, a mely még mindig a törvényhozás alá akarja az ország emeltyűit elhelyezni és abban a balga hitben él, hogy a választójogon és a képviselőkön múlik az ország üdve vagy romlása. Amely országban egy millió Révai Mór él, ott a tyrannos lehet az uralkodó hatalom, az az ország akkor is boldog lesz és gazdag. Ahol pedig renyhe, úrhatnám, műveletlen korrupt, indolens és a más munkáján élősködő emberek élnek, annak az országnak csinálhatnak olyan választójogot, – amilyent akarnak: az semmilyen választójoggal nem fog boldogulni. Mi azt állítjuk, hogy sorshúzással éppen olyan képviselőházat lehet összehozni, mint választással, mert akár dézsával akár gyűszűvel meritünk a tenger vizéből, mindig agyanaz lesz annak a vegyi összetétele. Mi csak mosolyogni tudunk, ha azt halljuk, hogy 6 elemi osztály elvégzéséhez kötött választójogtól várja valaki – Révai is! az értelmiség uralmát és minden jót a parlamentarizmusban, mikor szinte kiabálva beszél a valóság: hogy a politika szédelői, rablólovagjai, lelki, ismeretlen fezőrjei, bajcsinálói, alacsonyrendű konkokon marakodó fenevadjai mind elvégezték az egyetemet is.

Nem, nem, itt nincs más megoldás: meg kell csinálni az általános választójogot és azután meg kell csinálni az értelem uralmát a társadalomban – ahonnan azután át fog menni a politikába is. Minden törvényt és minden intézményt a társadalomnak kell megcsinálnia, a parlamentnek azután úgyis meg muszáj adnia hozzá a formális szankciót. Erről a témáról ragyogó könyvet tudna írni – és a mentalitásából ítélve fog is róla írni: Révai Mór.

Nagyjából ugyanezt, az alapigazsá-

got szegezhetnők szembe Révai más-
 sik könyvének is, amelyben feltárja
 azt a gyalázatos befeketítő munkát,
 amelyet Németországban és Ausztri-
 ában még a háború alatt is a ma-
 garság ellen folytatnak. Belátjuk,
 hogy van annak nagy fontossága,
 milyen színben látja a világ nemze-
 tünket. Különösen ez a háború mu-
 tatta meg, hogy az emberi ostoba-
 ságra és hiszékenységre akkor is biz-
 tosan lehet számítani, ha nem a vá-
 sári góklert bámuló parasztokról, ha-
 nem egész kultúrnemzetekről van szó.
 Bátran lehet állítani, hogy az entente
 igen nagy részben a sajtó útján mű-
 vileg tenyésztett és terjesztett német
 gyűlöletei tudta belevinni az egész
 földgömböt a háborúba. Ámde látni-
 való, hogy ez végeredményben nem
 ér semmit. Ha a német munka, szor-
 galom, tudás, idealizmus, fegyelem és
 türelem győztesen fog kikerülni a há-
 borúból – nem nehéz megjósolni –
 még az otrombaságát is utánozni
 fogják az egész világon vélvén, hogy
 ebben van sikerének a titka. A Révai
 Mór által ajánlott felvilágosító munka
 nem ártana, de nem is sokat hasz-
 nálna nekünk, mert a rágalmak és
 rosszhiszemű gyalázkodások és uszítá-
 sok forrása nem a tudomás hiánya,
 hanem az ártás szándéka. Az egyet-
 len hatékony és melegen ajánlható
 ellenszer: hogy mindabból, amit ró-
 lunk rosszat írnak, minél kevesebb
 legyen igaz. Ha öntudatunk tiszta:
 nyugodt flegmával és bölcs türelem-
 mel hallgathatjuk a hazugságokat, –
 mint a tiszta hold a kutyaugatást.

Dr. K. M.

Földbélő munkásszövetke- zetek.

Több ízben volt szó lapunkban a
 „Munka” szövetkezetéről, amelyet föld-
 munkások hoztak létre abból a célból,
 hogy a szakmájukba vágó munkát a
 saját javukra gyümölcsöztesse.

Egyelőre inkább csak a kubikos-
 munka terén fejtett ki a szövetkezet
 jelentékenyebb működést, de igazi
 feladatának a mezőgazdasági üzem
 kultiválását tekinti a felsőolaszországi
 hasonló szövetkezetek példája -szerint.
 A szövetkezet szabadkai tagjainak
 egy csoportja azonban földbérletre is
 vállalkozott és pedig miként a leg-
 utóbbi üzletév kimutatása dokumen-
 tálja olyan eredménnyel, amely min-
 den kommentár nélkül jellemezi az e
 téren való lehetőségeket. Ennek a
 szövetkezetnek ezidőszert 46 tagja
 van, akik 3 év előtt tömörültek össze
 a közös célra és eddigelé befizettek
 az 50 koronás üzletrészre 2312.10
 koronát. Mindjárt a megalakulás után
 haszonbérletet 3 évre 20 láncon földet.
 Ennek évi haszonbérére volt lánconként
 100 korona. Ezen a 20 láncon gaz-
 dálkodtak 3 éven keresztül. És bátran
 mondhatjuk, hogy nagyon szép ered-
 ménnel Ezt az utolsó évi vagyom-
 mérleg bizonyítja a legjobban, mely
 szerint a tiszta vagyon 19.380 kor. 15
 fill. Van ma a szövetkezetnek 2 igaz-
 lóva, 2 ökre, 4 tehene, 2 tinója. A
 tinók 2 évesek. Van 8 fiasdisznója, 1
 gépkapa, 1 morzsológép, 2 vaseke és
 2 kocs. Ezenkívül még több egyéb
 holmik és szerszámok is vannak.

Hogy a tagokban megvan az igye-
 kezet, az intézményt tovább fejlesz-
 teni, ezt már az is bizonyítja, hogy
 újból belevágtak és újból haszonbé-
 reltek. De most már nem 20, hanem
 66 láncon. Ezt is 3 évre bérelték ki
 és pedig 120 koronájával lánconként
 Egy láncon 2000 négyzetméternek kell
 számítanunk.

Az utolsó évben be volt vetve 16
 láncon búzával 10 láncon kukoricával, 6
 láncon zabbal, 3 láncon árpával; 4 láncon
 kaszáló, 3 láncon gyep; 24 láncon a ta-
 goknak van kiadva haszonbérbe.

Három év alatt 20 láncon földön a
 földet saját munkájukkal művelő ta-

gok jó munkabérének kifizetése és minden kiadás fedezése után 20 ezer korona vagyont is szerezni: ez valóban nagyszerű eredmény és szinte magától kínálja magát az utánzásra

A fajegészségtani és népesedéspolitikai irodalom néhány olvasásra ajánlható terméke.

Siemens Hermann: Die biologischen Grundlagen der Rassenhygiene und Bevölkerungspolitik. München 1917, Lehmann kiadása. 80 oldal. Ára 180 márka. Bevezető olvasmányul szolgál általános műveltséggel bíró olvasóközönség számára. E könyvet a Társaságnál ennek tagjai kedvezményesen áron (120 márka) rendelhetik meg.

Schallmayer Vilmos: Vererbung und Auslese in ihrer soziologischen und politischen *Bedeutung*. 2-ik kiadás, Jena 1913, Fischer Gusztáv kiadása, 455 oldal. Ára 10 márka. A fajegészségtan alapvető munkája

Gruber Miksa: Ursachen und Bekämpfung des Geburtenrückganges. 2-ik kiadás, München 1914, Lehmann kiadása. Ára 2 márka. A népesedési mozgalomnak egyik legjobb ismeretése.

Gruber Miksa és Rudin Ernő: Fortpflanzung, Vererbung, Rassenhygiene. 2-ik kiadás, München 1911, Lehmann

kiadása. A fajegészségtan tudományos alapjait a drezdai higiena-kiállítás anyagából vett szemléltető ábrákkal érdekesen mutatja be. (Új kiadás sajtó alatt.)

Hoffmann Géza: Die Rassenhygiene in den Vereinigten Staaten von Nordamerika. München 1913, Lehmann kiadása. 237 oldal. Ára 5 márka. Az északamerikai eugenikai törvények (satnyák természetlenítése, házassági tilalma stb.) alkalmazását ismerteti.

Hoffmann Géza: Krieg und Rassenhygiene. Die bevölkerungspolitischen Aufgaben nach dem Kriege. München 1916, Lehmann kiadása. 32 oldal. Ára 0 80 márka. A fajegészségtani és népesedéspolitikai törekvéseket népszerűen összefoglalja.

A fajegészségtanról szóló és ajánlásra alkalmas magyar könyv még nincsen.

A fajegészségtannak is szolgáló magyar nyelvű folyóirat Nemzetvédelem címen 1918. január elejétől kezdve jelenik meg a Magyar Fajegészségtani és Népesedéspolitikai Társaság, az Országos Hadigondozó Hivatal, az Országos Stefánia Szövetség az anyák és csecsemők védelmére, a Gyermekvédő Liga és a Nemzetvédő Szövetség a nemibajok ellen közös kiadásában.

Felelős szerkesztő-kiadó: Kadosa Marcel dr.

Elek Lipót könyvnyomdája, Budapest, IV., Régi posta-utca 3.